

A Szent Miklós Magyarországi Unió Szövetség

Godzsák Attila

„A keresztény egyházak egyesülése érdekében minden országban és minden eszközzel hatalmas propagandát kell kifejteni: A pap prédikáljon róla, a tudós teológus mélyüljön el benne, az újságíró fárad hatatlanul írjon róla, a tanár tanítsa.” (Ivanitsky-Ingilo Rafael)

„Mi a magyar unionizmus úttörő munkásai boldogok volnánk, ha éreznék, hogy már egy sokezes imádkozó tömeg naponként Krisztus urunk búcsúkérélmével ostromolná a Mindenható irgalmas szívét: hogy mindnyájan egyek legyünk!” (Szántay-Szémán István)

Az unionizmus

A katolikus egyházban az 1054-es nagy egyházszakadás óta él a skizmában élő keletiek visszatérítése az „akolba”. Ezen törekvések néha erőteljesebben kerültek a felszínre, néha búvópatakokként haladtak tovább. Az egyházból ezt megelőzően (231, arianisták) és utána is (reformáció) szakadtak ki részek, melyek visszatérítésére szintén többször és több módszerrel tettek kísérleteket az évszázadok során.

A kezdeti, sikertelen próbálkozások után, 1262 tavaszán, bizánci kezdeményezésre kezdődtek meg először a tárgyalások, melyek eredményeként az 1274. évi lyoni zsinaton megkötötték az uniót. A zsinatra több mint 500 püspök, 60 apát és több mint ezer küldött volt hivatalos, utóbbiak között voltak a korabeli egyetemek képviselői is. Ezt az utóbbi határozatot azonban VIII. Mihály utóda, II. Andronikosz bizánci császár később semmisnek nyilvánította.¹

Azonban az egyház egységének a helyreállítására irányuló törekvések a 15. század folyamán sem szűntek meg. Ennek egyik fő mozgatója azonban nem a hitbeli meggyőződés, hanem Konstantinápoly török általi fenyegettsége volt. Ez arra készítette IV. Jenő pápát, hogy az 1431-ben Baselbe, 1438-ban Ferrarába, végül Firenzébe 1439-ben összehívott, 1442-ig tartó zsinaton tárgyalásokat folytasson a keleti kereszténység képviselőivel, a négyszáz évvel azelőtt kettészakadt egyház egyesítéséről. A tervezett egység első lépése a firenzei unió megkötése volt. A zsinat résztvevői elfogadták, hogy Róma püspöke, a pápa lesz az egész keresztény egyház feje. Az egyezményhez csatlakozott az orosz egyház, az örmény egyház egy része, a koptok, a szír jakobiták és nesztoriánusok kisebb csoportjai is. Az egység azonban röviddel a zsinat bezárása után felbomlott, az egyesülés további lépéseit megakadályozta az Oszmán török hódítás. Bizáncot elfoglalták a törökök 1453-ban. Bár a zsinat a célját nem érte el, a firenzei (régiesen: florenci) zsinaton kialakult egyezés mégis alapja lett az évszázadokkal később létrejött unióknak.² A következő lépés az egyesülés irányában a 16. század végén történt. Jeremiás konstantinápolyi pátriárka 1589-ben

¹ SZANTNER VIKTOR: A Hajdúdorogi Egyházmegye története a kezdetektől 1920-ig. Bp., 2010. (Doktori – PhD – disszertáció, ELTE) (továbbiakban: SZANTNER, 2010.) 36–37. p.

² SZANTNER, 2010. 37. p.

Moszkvába látogatott, és ebből az alkalomból a moszkvai érsekséget pátriárkai rangra emelte. Ezáltal fennállt annak a veszélye, hogy Moszkva még nagyobb vonzerőt jelent majd a lengyel államban élő oroszok és ukránok számára. Hazatérőben a pátriárka Lengyelországon keresztül utazott, és Mihajlo Ragozát Kijev metropolitájává, a lucki exarchátus élére pedig Terleczy Cirill püspököt nevezte ki. Jeremiás pátriárka így akarta továbbra is biztosítani maga számára az anyagi segítséget e területekről. Terleczyhez csatlakozott Ipatij Potij vlagyimiri püspök is, aki már állami alkalmazottként is szimpatizált az unióval. A pátriárka iránti gyűlölettel vezérelve csatlakozott hozzájuk Gedeon Balaban lemergi metropolita is. A négy püspök (Terleczy, Balaban, Pelčicki, Zbirujsky) 1590-ben találkozott egymással a Belzenben megrendezett szinóduson, majd pedig Bresztben, ahol eldöntötték, hogy minden kapcsolatot megszakítanak a konstantinápolyi pátriárkával. VIII. Kelemen pápa 1595. december 23-án harminchárom bíboros jelenlétében fogadta Potijt és Terleczyt, akik letették a hitvallást. A pápa kérése az volt, hogy az egyesülést püspöki zsinaton hirdessék ki. A kért zsinatot 1596. október 16. és 20. között tartották meg Breszt-Litovszkban. A zsinaton kérték, hogy a pápa fogadja őket joghatósága alá azzal a feltétellel, hogy rítusuk és egyházfegyelmeük nem változik. Ez volt a breszt-litovszki unió.³

Bár Magyarországon az uniós folyamatok egymástól függetlenül, különböző körülmények között indultak meg, játszódtak le, maga az unió azonban mindenütt a Basel–Ferrara–Firenzei zsinaton elfogadott elvek alapján jött létre. Ezek szerint a keletiek elismerték a római pápa főségét, a primátust, a Filioque-tant, (vagyis, hogy a Szentlélek a Fiútól is származik), a tisztítóhely létét, valamint azt, hogy az ostya és a kovászos kenyér egyaránt érvényes anyaga az Oltáriszentségnek. Viszont cserébe a keletiek megtarthatják szertartásukat és papjaik elnyerik mindazon jogokat és kiváltságokat, amelyek hazánkban a római katolikus lelkészeket megilletik.⁴

A magyarországi délszlávok uniója négy szakaszban játszódtott le. Először a márcsai unió 1611-ben, majd a zsummeraki 1630-ban, ezt követte a komáromi rácok uniója 1673-ban és végül a szerémségi és a dunántúli délszlávok uniója 1688–90-ben. De a 18. század első harmadára ezek az uniók megszűntek, csupán Zsummerakban maradt 4 görögkatolikus paróikia, három és félezer hívővel.⁵

Kárpátalján az egyházi egység helyreállításának eszméje a 17. század elején jelentkezett. Az ungvári uniót két sikertelen kísérlet előzte meg. A kezdeményezés Ung és Zemplén vármegyék leghatalmasabb főúrától, Homonnai Drugeth Györgytől indult, először sikertelenül. Ő túlnyomórészt ortodox jobbágyságot akarta katolikus hitre téríteni. Mivel a közeli Lengyelországban is voltak birtokai és rokonai, ezért minden bizonnyal jól ismerte az általa is alapul vett breszti unió körülményeit. 1614 pünkösdjén Krasznibród (Laborcrév) községben a kápolna helyén, a Szentlélek tiszteletére építettett új templom felszentelésekor akarta kihirdetni az uniót, ahol ti-

³ SZANTNER, 2010. 38. p.

⁴ PIRIGYI ISTVÁN: A görögkatolikus magyarság története. Bp., 1991. 27. p.

⁵ SZANTNER, 2010. 67. p.; PIRIGYI ISTVÁN: Uniós törekvések az újkori Magyarországon. In: Katolikus egyháztörténeti konferencia. Keszthely, 1987. Szerk.: Hölvényi György. Bp., é.n. [1989] (továbbiakban: PIRIGYI, 1989.) 61–64. p.

zenháromezer ember gyűlt össze. Az eseményből azonban vérontás lett.⁶ A másik kezdeményezés pedig Taraszovics Bazil 1640-es munkácsi kísérlete volt.⁷ Végül 1646. április 24-én az ungvári vártemplomban 63 ortodox pap letette a katolikus hitvallást. A következő években az unió elterjedt a püspökség egész területén, így az Alföldön is. A folyamat az 1664-es munkácsi és az 1721-es máramarosi unióval ért véget.⁸

Erdélyben a jezsuiták először az örmények körében kezdték meg az unió térítést az 1680-as években.⁹ Az erdélyi románok megnyerésének folyamodványaként jött létre a gyulafehérvári unió 1701-ben,¹⁰ és hosszú folyamat eredményeképp a nagyváradi 1765-ben.¹¹ Az Apostoli Szentszék a keleti szertartású katolikusok számára 1721-ben a fogarasi, 1771-ben a munkácsi, 1777-ben pedig a nagyváradi és kőrösi egyházmegyéket állította fel.¹²

A katolikus megújulás jegyében összeült trienti (trentói) zsinat (1545–1563) eredeti szándéka pedig a reformáció okozta nagy egyházzsúkadás megszüntetése volt, ami bár megteremtette az ellenreformáció alapjait, de fő célját nem érte el. A protestáns–katolikus unió gondolata Magyarországon a 19. század elején, a protestantizmus 300. évében merült föl, de eredménytelenül.¹³

A 19. századtól jelentkező ateizmus, majd a folyamatos szekularizáció a hatás-ellenhatás elvén újra megerősítette az unionizmus gondolatát, mely már a pápák számára is egyre nagyobb figyelmet fordított egy erős és egységes egyház létrehozására. Ahogyan XI. Piusz fogalmazott: „Egyesülés alkotja az erőt s a fegyelem tartja fenn az egyesülést. Mindenek felett egyek legyetek, mert ez az erőnek és a sikernek feltétele!”

Kozma János miskolci hitoktató, parókus úgy indokolja az évszázadokig fennmaradt szakadást a szövetség Máriapócsi Zarándoknaptárban történő bemutatásakor, hogy „Kelet uralkodói, akár görög császárok voltak, akár orosz cárok és bulgár-szerbromán vajdák, az egyházon is uralkodni akartak. És mert ezt a római egyházon nem teheték, mert az a pápa fősege alatt, Péteren, a Sziklán megalapozva, erős volt: népeiket erőszakkal elvonták tőle.”¹⁴ Később így folytatta: „A pogány misszióknál is fontosabb most ez [ti. az unió létrejötte]. Kína és Japán művelt pogányai már régóta keresztények volnának, ha a kereszténység szétszakitottsága zavarba nem ejtené őket, hogy hol is van hát a valódi keresztény igazság. Az újpogányság pedig föl sem merné emelni a fejét, ha Krisztus hívei valóban egy »jól ren-

⁶ BOTLIK JÓZSEF: A Rákóczi-család és a ruszinok. In: *Zempléni Múzsá*, 2010. 1. sz. 5–18. 10. p.

⁷ SZANTNER, 2010. 68. p.

⁸ SZANTNER, 2010. 69. p.

⁹ PIRIGYI, 1989. 64. p.

¹⁰ SZANTNER, 2010. 70–71. p.

¹¹ SZANTNER, 2010. 72. p.

¹² PIRIGYI, 1989. 70. p.

¹³ A kísérletekhez ld.: SZALKAY RÓBERT: A protestáns–katolikus unió gondolata Magyarországon 1817-ben. In: *Tanulmányok Prof. Dr. Dr. Csohány János tiszteletére. Sárospatak–Debrecen*, 2009. 45–51. p.

¹⁴ Máriapócsi Zarándoknaptár, 1942. 39. p.

dezett hadsereget« képeznének, mint ahogy a Szentírás szerint az Egyháznak lennie kell.”¹⁵

A 20. század első felében egész Európában sorra alakultak szervezetek, melyek az unió ügyét kívánták szolgálni. Így hazánkban is több éves előkészítés után a teljes püspöki kar által támogatott uniós szövetség alakulhatott 1939-ben. Erről a ma már alig ismert szövetségről és az unió ügyének hazai szolgálóiról kívánok bemutatást nyújtani.

Az unionizmus és az uniós szövetség előkészítése a 30-as években a Keleti Egyház hasábjain

A Szent Miklós Magyarországi Uniós Szövetség (SZEMISZ) tudományos és irodalmi osztályának későbbi hivatalos lapjává váló *Keleti Egyház*, mely 1934 és 1943 között jelent meg Szántay-Szémán István¹⁶ szerkesztésében és kiadásában (később átvette Kozma János a szerkesztést),¹⁷ már alapításától nem titkolt célként az unió ügyét tűzte zászlajára. Folyamatosan közöltek uniós témájú tanulmányokat és beszámolókat, rövid híreket más országok uniós szervezkedéseiről.

Ilyesmi címekkel jelentek meg hírek a lapban: *Uniós nap a Lublini szemináriumban*;¹⁸ *Unió-Ünnepségek Lúgoson*;¹⁹ *Uniós kongresszus Lengyelországban*;²⁰ *Uniós nap Ferrarában*;²¹ *Uniós ünnepség Parisban*;²² *Uniós hajlandóság Észtországban*;²³ *A német uniós mozgalom*,²⁴ *Visszatérés Rómához az Egyesült Államokban*²⁵ (protestánsok visszatéréséről tudósít); *Az unió Trivandrumban*.²⁶ De írtak a bajorok uniós kezdeményezéséről,²⁷ tudósított a lap arról, hogy az antiochiai patriarkátushoz tartozó homszai, tiruszi és tripoliszi egyházmegyék híveinek jelentős része bejelentette a katolikus egyházhoz való csatlakozását.²⁸ Megemlégették az egyházak egységéért a nubiai kopt egyházmegye székesegyházában tartott istentiszteletet az egyházak egyesüléséért,²⁹ beszámoltak a lengyelországi uniós egyesület egy rendezvényéről,³⁰ máskor gyűléséről,³¹ a besszarábiai uniós

¹⁵ Uo., 42. p.

¹⁶ Görögkatolikus pap, egyháztörténész, liturgia-tudós, író, lapszerkesztő. A Miskolci Apostoli Exarchátus általános helynöke. Életéről részletesebben: MÁTÉ CSABA: Szántay-Szémán István élete, munkássága. In: *Munkálatok*, 2003. 75–129. p.

¹⁷ LAKATOS ÉVA: Magyar irodalmi folyóiratok. K–M. Bp., 1977. 673. p.; A Magyar Sajtó Évkönyve, 1939. Szerk.: Sziklay János. Bp., 1939. 228. p.

¹⁸ *Keleti Egyház*, 1936/5. 153. p.

¹⁹ *Keleti Egyház*, 1936/6. 185. p.

²⁰ *Keleti Egyház*, 1936/6. 186. p.

²¹ *Keleti Egyház*, 1936/7–8. 221. p.

²² *Keleti Egyház*, 1937/3–4. 79. p.

²³ *Keleti Egyház*, 1937/3–4. 84–85. p.

²⁴ *Keleti Egyház*, 1937/3–4. 86–90. p.

²⁵ *Keleti Egyház* 1936/7–8. 226. p.

²⁶ *Keleti Egyház* 1936/7–8. 225. p.

²⁷ *Keleti Egyház*, 1937/1. 33. p.

²⁸ *Keleti Egyház*, 1936/4. 120. p.

²⁹ *Keleti Egyház*, 1936/1. 19. p.

³⁰ *Keleti Egyház*, 1938/4. 111. p.

³¹ *Keleti Egyház*, 1935/4–5. 148. p.

mozgalomról,³² az amerikai uniós hétről,³³ a fehéroroszok szervezkedéséről³⁴ és a pinszki uniós konferenciáról is.³⁵ A lengyel unionistákkal eléggé gyakran foglalkoztak az említetten kívül is.³⁶ Egy H. V. monogramú személy *Missziós utam Jugoszláviában (Unionizmus a gyakorlatban)* címmel írt cikket,³⁷ de beszámoltak a VII. Velehrádi uniós kongresszusról is.³⁸ Hírt adtak a Keresztény Egység Világkongresszusáról,³⁹ a román egyház tagjainak uniós gondolatairól,⁴⁰ a franciák unióhoz való hozzáállásáról a Comité National d'Études Sociales et Politiques kebelében lefolytatott megbeszélést ismertetve, mely még 1930. március 24-én zajlott Párizsban,⁴¹ de a francia unionistákról más helyütt is írtak.⁴² Bemutatták a Hollandiában működő „Unió Apostolságát”, ami 450 parókiát és több mint 30 000 tagot tudhatott magáénak 1939 elejére.⁴³ A későbbiekben még a sanghaji uniós mozgalomról is beszámoltak. Rendkívül élénk unionista élet volt Európában, melyről színesen beszámolt hasábjain a *Keleti Egyház* is.

Ezekon a híreken kívül rendkívül értékes tanulmányok, beszámoló és hosszabb írások is születtek a témában. Ilyen beszámoló Szántay-Szémán István *Az uniós mozgalom és az olasz példaadás* c. írása,⁴⁴ vagy például Dr. Sz. monogrammal *A leMBERGI uniós kongresszus és jelentősége* című beszámoló.⁴⁵ Szántay-Szémán írt tanulmányt *XIII. Leó pápa uniós szózata és kelet* címmel, mely egy elemzés az 1894. június 20-án kiadott enciklikáról,⁴⁶ vagy Krajnyák Gábor történeti jellegű tanulmánya *A görögkatholikus egyház Magyarországon és a szent unió* címmel.⁴⁷ (Elhangzott a kalocsai szemináriumban 1937. március 9-én.) Krajnyák Gábor így fogalmazott:

„Közel kilencszáz esztendeje annak, hogy az Anyaszentegyház testéről a nagy keleti schizma folytán a keleti egyháznak nagy része leszakadt. Az ennek nyomán támadt sajtó seb még máig sem gyógyult be, mert ha azóta vissza is tértek egyes részek az Anyaszentegyház kebelébe, maga a nagy Kelet még mindig távol van az Anyaszentegyháztól. [...] Úgy látszik, hogy amint a schizma sem tört ki máról-holnapra, a rothadás folyamata évszázadokon keresztül tartott, míg azután az elszakadás szomorú tényében robbant ki, úgy az elszakadás megszüntetése is hosszú időt kíván.”

³² *Keleti Egyház*, 1934./2. 73. p.

³³ *Keleti Egyház*, 1935/4–5. 149. p.

³⁴ *Keleti Egyház*, 1935/4–5. 148. p.

³⁵ *Keleti Egyház*, 1935/9. 287. p.

³⁶ *Keleti Egyház*, 1935/10. 316. p.; 1936/4. 121. p.

³⁷ *Keleti Egyház*, 1936/7–8. 232–236. p.

³⁸ *Keleti Egyház*, 1936/9–10. 278–280. p.

³⁹ *Keleti Egyház*, 1937/10–11. 277. p.

⁴⁰ *Keleti Egyház*, 1937/10–11. 278. p.

⁴¹ *Keleti Egyház*, 1937/10–11. 280–288. p.

⁴² Pl.: *Keleti Egyház*, 1936/2. 57–58. p.

⁴³ *Keleti Egyház*, 1939/2. 55. p.

⁴⁴ *Keleti Egyház*, 1937/7. 190–192. p.

⁴⁵ *Keleti Egyház*, 1937/3–4. 66–71. p.

⁴⁶ *Keleti Egyház*, 1937/7. 161–167. p.

⁴⁷ *Keleti Egyház*, 1937/5–6. 135–146. p.

1935-ben Veszprémben Rott Nándor püspök meghívására és Győrben Breyer István püspök meghívására tartott Szántay-Szémán István, a lap főszerkesztője és az unió egyik élharcosa előadásokat uniós témában.⁴⁸ A győri előadást a *Keleti Egyház* is közölte.⁴⁹ Előadásában kifejtette, hogy „a legtágabb értelemben vett unionizmus, vagyis az összes keresztény egyház egyesítésére való törekvés emberi számítás szerint bármennyire lehetetlennek látszó vágyakozás, — ma mégis a keresztény kultúra és a civilizáció legaktuálisabb problémája”. Mely azonban dogmatikai alapon nem történhet meg a jelen kudarcait tanulságul véve, ezért hittani alapon, az „egy akol és egy pásztor” elv mentén kell próbálkozni. Maga Szántay-Szémán 1935-ös római útja után igen nagy reményekkel tért haza az unió ügyét illetően, melyről be is számolt.⁵⁰ 1935 novemberében pedig Juhász Dénes foglalkozott a témával a lap hasábjain.⁵¹

Hosszasabban értekezett Luttor Ferenc is *Az unió problémája*⁵² címmel, melyben tagadja azt a vádat, mely szerint a katolikus egyház csupán létszámát szeretné növelni egy unióval, és kihangsúlyozza hazánk potenciális szerepét. „Ne feledjük el, hogy minden ország léte a történelmi missió felismerésétől és kiteljesítésétől függ, melyet be kell tölteni. Az Unió szempontjából geográfiaileg is, de történelmileg is a Kelet és Nyugat mesgyéjén állunk. S abban a kulturális közösségben is, melyet az ország határok el nem választanak, nem lekicsinyelendő a világprobléma unionisztikus vonatkozása.” Szántay-Szémán pedig *Unió vagy unifikáció*⁵³ címmel írt már az 1935. évi április-májusi számban a kérdésről.

Szántay-Szémán roppant érdekes eszmefuttatást folytatott a szertartásokról és arról a problémáról, hogy nem lehetséges egységesíteni őket, ugyanis nincs egyetemes szertartás vagy „egyetemesebb”:

„Vagyis ha volna az Egyházban egy olyan szertartás, amelynek veleszületett tulajdonsága az egyetemesség, akkor bármily áron is el kellene azt fogadnunk, mert akkor az unifikációban volna az a biztosíték, hogy valóban az egyetemes egyház tagjai vagyunk. Ilyen szertartás azonban nincs, de nem is lehet, mert ez a szertartás természetével ellenkezik. A szertartás ugyanis csak külső forma, stílus, — amelyben a hit a kereszténység első napjaitól kezdve megnyilvánult és ma is megnyilvánul. Tehát akkor a szertartás is, mint minden stílus szoros viszonyban van azzal a földdel, amelyen született s azzal a kultúrával, amelyből fejlődött. Ezért nem született oly egyetemes szertartás, amely történelmi alapon követelhetné magának a kizárólagos egyetemes jelzőt, így a szertartásban való egyesülést: az unifikációt ezen az alapon indokolni nem lehet.”

Idézte IX. Piusz pápának *Romani Pontífices* kezdetű 1862-es apostoli levelét is:

⁴⁸ *Keleti Egyház*, 1935/10. 323. p.

⁴⁹ *Keleti Egyház*, 1936/1 3–13.; 1936/2. 43–47. p.

⁵⁰ *Keleti Egyház*, 1935/6. 179.

⁵¹ Az Unió és Kelet. In: *Keleti Egyház*, 1935/9. 265–270. p.)

⁵² *Keleti Egyház*, 1935/4–5. 97–101. p.

⁵³ *Keleti Egyház*, 1935/4–5. 102–104. p.

„A hitnek egysége a törvényes rítusoknak változatosságával a legjobban összefér, sőt amelyekből magára az Egyházra is csodálatosan áramlik a fény és méltóság. Épen ezért elődeinknek is nemcsak soha nem volt szándékukban a keleti népeket a latin rítusra rávezetni, hanem, ahányszor csak alkalmasnak ítélték, a legáradóbb szavakkal világosan és nyíltan kijelentették, hogy ők nem akarják a keleti egyházak saját rítusait, amelyeket eredetüknek tiszteletre méltó régisége és a Szentatyák tekintélye ajánl, — lerombolni, vagy megváltoztatni. Egyedül azt akarják, hogy semmi olyan be ne vezetessék ezekbe a rítusokba, ami a katolikus hitttel ellenkezik, vagy a lelkek üdvét veszélyeztetné, avagy az Egyház tekintélyének ártana.”⁵⁴

A lapban folyamatosan előtérbe került a magyar unió szövetség megalapításának vágya és a lehetőségek mérlegelése. 1938 januárjában Szántay-Szémán *Lesz-e unió egyesületünk a szentévbén?* címmel írt cikket a *Keleti Egyházba*:⁵⁵

„Nekünk is mielőbb meg kell szerveznünk a francia Ouvre-hez, vagy az olasz pro Oriente Christiano-hoz hasonló egyesületet, mert történelmi multunk s földrajzi adottságunkhoz méltóan nemcsak a jövőben kell kiennünk részünket az egyetemességet szolgáló munkából, hanem már a budapesti nemzetközi eucharisztikus kongresszuson is imponáló keretekben kell az egész Keletnek bizonyosságot tenni Krisztus egyetemes királysága és az általa alapított egy igaz egyház mellett. Ezt a feladatot pedig csak egy unió egyesület oldhatja meg sikeresen.”

A *Keleti Egyház* 1938. november–decemberi számában pedig megjelent egy írás *Milyen legyen a magyar unió egyesület?* címmel, mely az olaszországi unió egyesületről számol be, mint követendő példáról.⁵⁶

Már az 1938 októberében tartott püspöki konferencia is komolyan foglalkozott az unió egyesület ötletével, melynek székhelyül Miskolcot szánták.⁵⁷ A püspöki kar véleménye szerint

„az Országos Unió Egyesület megalapítására irányuló mozgalom elindításához elegendő a saját Ordinárius engedélye. A többi Ordinárius szívesen fogja körlevélileg ajánlani, örömmel közölhetjük a K. E. [Keleti Egyház] olvasóival, hogy Papp Antal c. érsek úr Ó Nagyméltósága a hercegprímási irat nyomán már meg is adta a szükséges engedélyt s ezzel a munka meg is indult. Isten kegyelme s a Bold.[ogságos] Szűz pártfogása által reméljük, hogy az új év első napjaiban már a megalakulás tényéről adhatunk értesítést s ezzel teljesen beleállunk az Őszentsége legszebb óhaját teljesítő hatalmas phalanxába.”⁵⁸

⁵⁴ *Keleti Egyház*, 1935/4–5. 102–104. p.

⁵⁵ *Keleti Egyház*, 1938/1. 1–3. p.

⁵⁶ *Keleti Egyház*, 1938/9. 260–261. p.

⁵⁷ *Keleti Egyház*, 1939/2. 55. p.

⁵⁸ *Keleti Egyház*, 1938/9. 261. p.

A SZEMISZ alakuló gyűlése⁵⁹

A SZEMISZ 1939. május 19-én tartotta a Központi Katolikus Kör dísztermében a XXVIII. Országos Katolikus Nagygyűlés programjának keretében az alakuló közgyűlést. Jelen volt az alakuló gyűlésen a legtöbb egyházi vezető, érsekek, püspökök, hittanárok és a „sajtóapostol” Bangha Béla is. Volt miniszteri tanácsos és országgyűlési képviselő is köztük, de „egyszerű” iskolaigazgatók, tanárok, egyetemisták is részt vettek az alakuló gyűlésen.

Szántay-Szémán István pápai prelátus köszöntötte az egybegyűlteket az összehívó bizottság és az alapítók nevében, majd felkérte a hajdúdorogi Papp Antal címzetes érseket a miskolci görögkatolikus apostoli kormányzót, a jegyzőkönyv vezetésére, az előadói teendők ellátására Kozma János püspöki tanácsost, a hitelesítésre pedig Gulovics Andor jegyzőt és Juhász J. Dénest. Papp Antal kiemelte, hogy a nyugati és keleti egyházak egyesülését kimondó 1439. évi firenzei egyetemes zsinat 500 éves évfordulóján jött létre az egyesület. Krisztus nevében nyitotta meg a gyűlést, kiemelve, hogy maga Krisztus akarata az egyesülés. Szántay-Szémán István *A flórenci zsinat tanulságai*, Angeli Ottó *Mit kíván tőlünk az unió ügye*, Rohály Ferenc *A bizánci liturgia Krisztuseszméje*, Dudás Miklós hajdúdorogi püspök pedig *Hídépítés Nyugat és Kelet között* címmel tartott ismertetést a mozgalom célkitűzéseiről. Az előadásokat közölte a *Keleti Egyház* 1939. évi júniusi száma, mely beszámolt az egyesület megalakulásáról is.⁶⁰ A lapban Rohály Ferenc előadascímét kibővítették (*A bizánci liturgia Krisztuseszméje az unió szolgálatában*), erre feltehetőleg azért került sor, mert ugyanezzel a címmel már megjelent egy írása a *Keleti Egyház* korábbi számában.⁶¹ Ezt követően Kozma János püspöki tanácsos, miskolci hittanár ismertette a szövetség tervezett alapszabályát. Pfeiffer Miklós kassai kanonok javasolta a gyűlésen, hogy a szövetség neve ne a tervezett „Szent Miklós Magyar Unió Szövetség”, hanem „Szent Miklós Magyarországi Unió Szövetség” legyen, nehogy kizártnak érezze magát a nemrég visszatért nem magyar ajkú katolikusok. Az alapszabály tervezetét a katolikus püspöki kar jóváhagyására bocsájtották.

Ideiglenes vezetőséget is választottak az alakuló gyűlésen, így az ügyvezető elnök Szántay-Szémán István pápai prelátus, archipresbiter, apostoli kormányzói helynök, főtitkár Kozma János püspöki tanácsos, a főpenztáros Gulovics Andor szentszéki jegyző, ellenőr pedig Ladomérszky Béla szegedi parókus lett. Ezen kívül háromtagú számvizsgáló bizottságot és tizenhat tagú igazgatóságot választottak. Mindezek után Szántay-Szémán István köszönetet mondott, majd a hajdúdorogi Papp Antal címzetes érsek, magyar királyi tanácsos, az alakuló közgyűlés elnöke törvényesen megalakultnak jelentette ki a SZEMISZ-t és lezárta a gyűlést. Ezután a pápai és magyar himnuszt elénekelték az egybegyűlteket, majd feloszlott a gyűlés. Hivatalosan 50 fős tagsággal alakult meg a szervezet, Miskolc törvényható-

⁵⁹ A fejezetben, ahol nincs külön jelezve, ott a forrás: Magyar Nemzeti Levéltár Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltára (továbbiakban: MNL. BAZMLt.) Miskolc. V. 1925. b./ (= Egyesületi iratok gyűjteménye, 1897–1950.) 12. dob. 10. (= Szent Miklós Magyarországi Unió Szövetség, 1940.)

⁶⁰ *Keleti Egyház*, 1939/6. p.

⁶¹ *Keleti Egyház*, 1939/5. 132–139. p.

sági jogú város polgármestere 189. tételszám alatt vette egyesületi nyilvántartásba a SZEMISZ-t 1940. április 29-én.

A SZEMISZ alapszabálya⁶²

Az alapszabály rendelkezik arról, hogy égi pártfogói Szűz Mária és Myrai Szent Miklós érsek, továbbá kiemelten tisztelik Liziói Szent Terézt, akit XI. Piusz az uniós törekvések égi pártfogójául választott, továbbá a keleti unió vértanúit, Kuncevicz Szent Jozafátot és Bobola Szent Andrást. A szövetség szellemi központjának Máriapócsot tekinti, az adminisztratív székhely pedig az ügyvezető elnök lakóhelye, jelen esetünkben Miskolc. A szövetség hivatalos nyelve a magyar, de

„Olyan területeken, melyek nyelvhasználat szempontjából a magyar állami törvényekben biztosított közigazgatási, illetve kulturális autonómiát, vagy kedvezményt élveznek, a SZEMISZ egyházmegyei szervezetei és helyi csoportjai saját belügyeikben, tagjaikkal és egymással való érintkezésükben s a szövetségi élet minden helyi vonatkozású megnyilvánulásában a területükön használatos és törvényesen engedélyezett nyelvek bármelyikét használhatják.”

Az alapszabály rendelkezik a szövetség címeréről is,

„mely arany körvonallal kerített égszínké mező alsó felében, barátságos kézfogással egymásba simuló, természetes színű két jobbkéz az alkar egy részével, melyet a balról indulónál latin szertartású fehér karing ujjá főd, a jobbról indulónál pedig görög szertartású liturgikus kézelő, szintén fehér színű, de arannyal szegve s arany kereszttecskével díszítve. Az egymásba simuló kezek mögül, száraiknak hosszában osztott, fehér-sárga színű, egyenlőszárú görög kereszt emelkedik ki, ágainak találkozásánál sugárszóró arany nappal s a fölfelé nyúló szár két oldalán, az alapmezőben elhelyezett »SZ« és »M« betűkkel. A kezek alatt, a mezőny alján fehér szallagdíszben elhelyezve az »1439–1939« évszámok láthatók.”

A zászlajuk pedig

„közepén függőlegesen kettéosztott, fehér-sárga templomi lobogó, melynek alsó bal sarkától felső jobb sarkáig, átlószerűen, keskeny magyar nemzetiszínű csík vonul át. A lobogó előoldalán a »Mindenkör segítő Szűz Mária« (B. M. V. de perpetuo succursu) közismert képe látható; hátlapján felül nyitott s felerészben halászos búzából, felerészben gerezdes szőlőindából font koszorútól körülvéve a szövetségi címer van alkalmazva.”

A szövetség céljait a következőképpen fejtik ki:

„8. §. A szövetség célja intenzív ima-apostolkodás, lelki és anyagi téren való munkálkodás a keresztény egyházak egyesítése érdekében a római pápa fősége alatt; kiváltképpen pedig a nagy keleti egyházszakadás megszüntetésének értelmi és érzelmi, tudományos és lelki előkészítése,

---

⁶² Az idézett szövegrészek alapja: A Szent Miklós Magyarországi Unió Szövetség (SZEMISZ) Alapszabályai. Miskolc, 1940.

9. §. E cél elérése érdekében:

1. A szövetség tagjai imákat, szentáldozásokat, szentmiséket és egyéb vallásos jócselekedeteket ajánlanak föl a szent unió terjedéséért és az egyházszakadások, elsősorban a keleti egyházszakadás megszüntetéséért.
2. Egyházmegyei szervezetei és helyi csoportjai által nyilvános uniós ajtosságokat rendez.
3. A szövetség tudományos és irodalmi osztálya behatóan foglalkozni kíván az »Grientalium dignitas« és a »Rerum Orientalium« s egyéb ide vonatkozó pápai intézkedések szellemében a keleti unió szempontjából fontos összes tudományokkal, oly célzattal, hogy egymásnak szeretetteljes megismerése révén a katolikus és az elszakadt keleti egyházak papjainak és híveinek körében elősegítse annak a szeretetteljes légkörnek kifejlődését, mely a szent unió kiépítésének legtermészetesebb előfeltétele.
4. Az uniós szempontból hasznos tudományos ismereteket és megállapításokat előadások, tanfolyamok, műsoros rendezések, keleti (uniós) napok, hetek, kurzusok tartása, sajtótermékek kiadása és a nem katolikusok között is, olcsón, sőt egészen ingyenesen való terjesztése, uniós könyvtárak föllállítása, hanglemezek, filmek, reprezentatív isteni szolgálatok stb. útján terjesztetni és népszerűsíteni törekszik.
5. Uniós célú intézményeket, intézeteket, irodalmi vállalkozásokat támogat, újak létesítését elősegíti s ilyenek létesítésére saját működési területén maga is igyekszik. Elősegíteni kívánja az unió előkészítésére hivatott speciális kiképzésű papság nevelését. Arra törekszik, hogy az uniós szempontból szükséges előképzést a jövőbeni lelképítők papság számára is megkönnyítse s ezért katolikus és ortodox papnevelő intézetek növendékei számára uniós könyvtárt törekszik létesíteni vagy legalább már meglévő könyvtáraikat ilyen művekkel kiegészíteni és gyarapítani.
6. Az uniós munkába való mennél teljesebb bekapcsolódás érdekében a külföld nevezetesebb uniós egyesületeivel, szervezeteivel, intézeteivel és intézményeivel — amennyiben a nemzeti és állami érdekek sérelme nélkül lehetséges — kapcsolatot tart fenn; ezeknek működését állandó figyelemmel kíséri, erről az unió ügye iránt érdeklődő keresztény magyar társadalmat informálja s szerzett tapasztalatait.”

Írnak az anyagi eszközök előteremtéséről, a tervezett vagyongazdálkodásukról és a szövetség szervezeti felépítéséről is.

Az alapszabály alapján a szövetség tagjai magyar állampolgárok lehetnek csak, vagy akiknek állandó lakásuk és állampolgári jogokat biztosító illetőségük van a szövetség működési területén. Az iskolai fegyelem alatt nem álló kiskorúak csak szülői beleegyezéssel lehetnek tagok, az iskolai fegyelem alatt állók pedig csak „ifjúsági munkatársként” vehetőek föl a szövetség soraiba, de csak akkor, ha van az iskolájukban ifjúsági csoport a hitoktatójuk vezetésével. Többféle tagsági státusz létezett: alapító tag, rendes tag, pártoló tag, ifjúsági munkatárs. Rendes tag az lehetett, aki ha pap, kötelezi magát, hogy évi négy szentmisét, ha világi, évi négy szentáldozást az unió megvalósulására ajánl föl. Pártoló tagok azok lehetnek, akik nem voltak állampolgárok vagy pedig nem katolikus felekezethez tartoztak. Ezen kívül még léteztek dísz- és tiszteletbeli tagok is. Továbbá:

„24. § (1) Magyarország mindenkori bíboros-hercegprímása a Szent Miklós Magyarországi Uniós Szövetségének fővédnöke s legfőbb egyházi felügyelő hatósága.

(2) A szövetség védnökei a magyarországi mindkét szertartású katolikus püspöki kar tagjai.

(3) A védnöki kar tagjai egyszersmind saját egyházkormányzati területeiken az egyházmegyei szervezetek egyházi felügyelő hatóságai is.”

A szövetségnek volt tudományos és irodalmi osztálya, melynek tagjai lehetnek ún. kültagok is.

„[Ők] Olyan személyiségek, kik a 26. §-ban leírt szellemi tevékenységre alkalmasak és hajlandók is, de a katolikus egyházba nem tartoznak.

26. §. (5) A tudományos és irodalmi osztály működő rendes tagjává a központi vezetőség (elnökség, igazgatóság), vagy az egyházmegyei választmányok és igazgatók ajánlata, vagy végül az osztály valamely működő tagjának indítványa alapján olyan egyházi vagy világi személyiségek választhatók, kik őszinte lélekkel s tudományos fölkészültséggel, irodalmilag, tudományos téren, előadások tartásával, tanári Katedrákon és templomi szószékeken s mindenütt, ahol lehet, dolgozni és fáradozni tudnak és akarnak megteremtésén annak a szellemi légkörnek, mely az ötszáz éves firenzei unióhoz hasonló általános egyesülés előfutáraként legalább a breszti, ungvári és erdélyi uniókhoz hasonló részletegyesüléseket létrehozhat a keleti és nyugati egyház között, vagyis az unió lelki előfeltételeit — egymás megismerését és megszerelését — kitermelni igyekeznek.”

Az alapszabály beszámol a tagok jogairól és kötelességeiről, a tagsági viszony megszűnéséről (elhalálozás, kilépés, törlés, kizárás). Bemutatja a szövetség intéző szerveit, továbbá az egyházmegyei és helyi szervezeteinek felépítését és működését, a tisztviselőket, az elnökséget (országos elnök védnöki kijelöléssel, az országos gyűlés által választott két társelnök, négy alelnök és ügyvezető elnök) és a helyi szervezetek vezetőségének felépítését.

Az alapszabályokat a magyar püspöki kar 1939. évi október hó 3-án tartott tanácskozásában hagyta jóvá. Magyarország bíboros hercegprímása december hó 19-én megfelelő záradékkal is ellátta az új szövetség alapszabályait.⁶³ Majd a belügyminiszter néhány számunkra nem jelentős részen eszközöltetett változtatást és 1940. évi április hó 18-án hagyta jóvá.⁶⁴ A *Keleti Egyház* leköszölte a SZEMISZ tagnévsorát.⁶⁵

A SZEMISZ működése

1939/7. számtól kezdődően a *Keleti Egyház* új rovatként bevezette az *Unió Szemle – A Szent Miklós Magyarországi Unió Szövetség Közleményei* c. rovatot. De a rovat nem minden számban volt benne (már az ez évi 10. számból elmaradt) és a SZEMISZ-t érintő hírek a többi kishír között kaptak helyet. Szakaszosan azonban 1940 végéig szerepelt a rovatok között.

A lap a szövetség megalakulása után is beszámolt külföldi uniói eseményekről, és még természetesebb módon uniói tanulmányokat is lekö-

⁶³ *Görögkatolikus Élet*, 1940. április 4.

⁶⁴ A püspöki kar által jóváhagyott belügyminisztériumi „hivatalos tollal” történt javításokat, törléseket és beírásokat tartalmazó alapszabályzat lelőhelye: MNL. BAZMLt. M. V. 1925. b. 35. dob./ 20.

⁶⁵ *Keleti Egyház*, 1940/7–8. 171–172. p.

zölt, de ezek felsorolása és elemzése helyett az alakulás után kizárólag a SZEMISZ-re koncentrálunk a lap hasábjain is. Szántay-Szémán István *Van már uniós egyesületünk!* címmel írt bemutatkozó írást a *Keleti Egyházba*, melyben bemutatta a szervezetet.⁶⁶ A *Keleti Egyház* közölt több előadást a május 19-én tartott alakuló gyűlésen elhangzottak közül. Később lelkesen számolt be a szerkesztőséghez érkező sok pozitív levélről, melyet a SZEMISZ megalakulása fölötti örömben írtak az olvasók (többnyire egyházi személyek), ezekből részleteket és közölt.⁶⁷

1939-ben *Új remények* címmel írt Szántay-Szémán cikket:

„Hat nehéz esztendő záróköve ez a szám. Sokszor úgy éreztük, hogy a nehézségek túlnőttek emberi erőnkön és a magyar uniós mozgalom magvetése nem bír gyökeret bocsátani a kemény talajban s csak lelkünk katakombamécénél ismételtgettük a biztató szót: Isten akarja, Róma sürgeti az egységre irányuló munkát, tehát nem hagyhatjuk abba, amíg emberi tehetetlenségünk a földhöz nem ver. A legnagyobb szorongattatás közepette jött a vigasztalás, hogy uniós egyesületünk a Püspöki Kar égisze alatt országos szervezkedést indíthat és alapszabályszerű működéssel viheti széjjel az uniós gondolatot minden egyházmegyébe, oly helyekre is, ahol Kelet és a keleti szertartások ismerete, tehát az egyház univerzalizmusának tiszta képe is hiányzik, s ahol eddig nem volt meg a lehetőség, hogy az unionizmus világmentő gondolatának isteni perspektívái tegyék vonzóvá az egyetemes egyházért végzendő áldozatos munkát.”⁶⁸

Az alakulás után Serédi Jusztinián a következő levelet küldte el Szántay-Szémánnak:

„Magyarország Hercegprímása. 951/1940. szám.

Méltóságos és Főtisztelendő Praelátus Ur!

A nagyméltóságú Püspöki Kar 1939. október 3-iki ülésén jóváhagyta a Sz. Miklós Uniós Szövetség alapszabályait, 1940. március 13-iki ülésén pedig elhatározta, hogy papjainak ajánlani fogja a Szövetség (tagságát és céljainak felkarolását. Midőn tehát ezt az ajánlást a nagyméltóságú püspöki kar megbízásából szíves örömmel megadom, azon reményemnek adok kifejezést, hogy a szövetség virágzásából sok áldás fakad az Unió iránt érdeklődő és érte dolgozó mindkét szertartású hívekre és papokra egyaránt, de különösen azokra, akiket e mozgalom remélhetőleg visszavezetni fog az Egyház üdvözítő egységébe. Sajnos azok közül, kiket őseink buzgósága és szeretete hazánkban az Apostoli Szentszékkel egyesített, az idegen uralom alatt sokan ismét elszakadtak. Ezeknek megnyerése legyen az első feladat. De törekedni kell rajtuk túlmenően imával, felvilágosító előadásokkal és nyomtatványokkal, tudományos és népszerű formában egyaránt előkészíteni a hozzánk földrajzilag is közelfekvő elszakadt keleti keresztény testvéreik visszatérését is, hogy így megvalósulásihoz segítsük az Úr főpapi imáját, hogy mindnyájan, akik benne hisznek és őt szeretik, mihamarább egygyé legyenek.

Egyébként magamat ájtatos imáiba ajánlottan vagyok, Esztergom, 1940. Nagypéntek napján.

⁶⁶ *Keleti Egyház*, 1939/6. 161–162. p.

⁶⁷ *Keleti Egyház*, 1939/7. 238. p.

⁶⁸ *Keleti Egyház*, 1939/10. 301. p.

Méltóságod jóakarója: Serédi Jusztinián sk. bíboros hercegprímás, esztergomi érsek. — Méltóságos és Főtisztelendő Szántay-Szémán István úrnak, praelátus Miskolc.”⁶⁹

A SZEMISZ hirdetést adott föl a *Keleti Egyházban* arról, hogy 1940. április hó folyamán szétküldik az egyesület taggyűjtő lapjait. Továbbá: „Számítunk az unió minden igaz barátjának anyagi, erkölcsi és agitatív támogatására az egyesület munkájának megindításában. Isten és az Egyház ügyéről van szó.”⁷⁰ Ezzel is előremozdítva a tagság növekedését.

A SZEMISZ országos elnökét az Alapszabályok értelmében a magyar püspöki kar kebeléből s ezzel egyetértően Magyarország bíboros hercegprímása delegálja. Az országos elnök e megbízatása nem jár le a választott tisztakar megbízásával együtt, hanem állandó jellegű. Így került Dudás Miklós az egyesület élére Szántay-Szémán helyett, aki a továbbiakban a tudományos és irodalmi osztály élén állt, majd társelnök lett.⁷¹ Több püspök körlevélben is bízta a híveket a SZEMISZ-hez való csatlakozásra, illetőleg a szövetség támogatására. A győri 1939-ben és 1940-ben, a kalocsai 1940-ben⁷² és 1942-ben Dudás Miklós hajdúdorogi görög szertartású⁷³ püspök is.

1940

1940. június 6-án tartotta első ülését a SZEMISZ központi igazgatósága nyíregyházi Dudás Miklós püspök úr széklakásán.⁷⁴ Dudás Miklós a megnyitó beszédében hangsúlyozta, hogy

„nem elég az Egyházzal érezni, hanem az Egyházzal élni és dolgozni, az Egyház örömeiben és fájdalmában résztvenni s az Egyház sebeinek gyógyításában közreműködni mindnyájunk szent kötelessége. Egyik ilyen folyton sajgó seb, hogy megbomlott Krisztus nyájának egysége. Ennek helyre állítása érdekében mindent el kell követnünk, mert nincs krisztusibb gondolat, mint a keresztény egység.”⁷⁵

A gyűlésen határozták el, hogy a *Keleti Egyház* c. lapot átveszi a szövetség és a rendes tagoknak tagilletményül fogja külön előfizetés nélkül küldeni. A pártoló és ifjúsági tagok részére „Szent Miklós Szövetség” címen havi értesítőt indítottak, továbbá határoztak arról, hogy valamennyi tag meg fogja kapni a Szövetség évkönyvét.⁷⁶ A szakirodalom szerint⁷⁷ az értesítő csupán egyetlen számot ért meg, azonban az OSZK anyaga alapján legalább három szám jelent meg, 1940. június 15-én, 1940. augusztus 1-én és 1942 szeptemberében. A lap fejlécében a „megjelenik szükség szerint,

⁶⁹ *Keleti Egyház*, 1940/4. 88–89. p.

⁷⁰ *Keleti Egyház*, 1940/4. 93. p.

⁷¹ *Keleti Egyház*, 1940/5. 112. p., vö. Máriapócsi Zarándoknaptár, 1941 43. p.

⁷² 1939/483. sz., 1940/1740. sz., 1940/3575. sz.

⁷³ *Pesti Hírlap*, 1942. július 18. 7. p.

⁷⁴ *Keleti Egyház*, 1940/7–8. 156–157. p.

⁷⁵ *Nyírvidék*, 1940. június 11. 4. p.

⁷⁶ *Keleti Egyház*, 1940/7–8. 156–157. p., vö. *Görögkatolikus Élet*, 1940. július 9.

⁷⁷ VICZIÁN JÁNOS: Katolikus sajtó. H.n., é.n. Online: <http://www.kiss.szalez.ofm.hu/> Letölthető pdf-ek. – 2016. december.

kézirat gyanánt” felírást viselte, ezért is volt a nagy úr a második és a 3. szám között. Továbbá a tervekkel ellentétben, nem a pártoló tagok részére, hanem „csak tagok részére” adták ki. Elhatározta az igazgatóság, hogy minden évben országosan négy uniós vasárnapot törekszik rendezni, s erre az alkalomra szentbeszéd- és konferencia-anyaggal fogja a papságot ellátni, hogy az unió gondolatát népszerűsítse.⁷⁸

Hivatalosan ezen a gyűlésen alapították meg a szövetség Tudományos és Irodalmi Szakosztályát.⁷⁹ Dudás Miklós fölkérte az ügyvezetőt és a főtitkárt, valamint a szakosztály tagjait, hogy a tudományos és irodalmi szakosztály számára évi munkatervet dolgozzon ki s terjesszen mielőbb a szakosztály elé, mely most már, mint autonóm testület fogja magát igazgatni a Szövetség keretében, és az Alapszabályok értelmében ezentúl tagjait is önmaga választja.⁸⁰ Szántay-Szémán a tudományos osztály eljövendő munkájának egy tervezetét ezután közölte a *Keleti Egyházban*:

„Uniós Szövetségünk alapszabályai csak körvonalazzák, de nem részletezik tudományos munkálkodásunk területét. Magának a tudományos és irodalmi szakosztálynak kell életet vinnie munkásságába, miért is az alábbi vázlatban próbáltam meg, nagy vonásokban megjelölni a munkatervet, amelyen tudományos és irodalmi szakosztályunk tagjai a nagy cél érdekében kifejthetnék lelkes erőiket.

Szakosztályunk munkája kettős: a tudományos megalapozás, és az uniós ismeretek népszerűsítése.

Tudományos vonalon a következő témakörök volnának elsősorban munkába veendőek: 1. A pápáknak a keletiekre és a keleti rítusokra vonatkozó intézkedései oly célból, hogy az unióknak a pápák szándékai szerint való felfogása egységessé és általánossá váljék, és hogy az unió, valamint a még sok lélekben tévesen élő rítusbeli unifikáció kérdése tíz egyetemes Egyház szemszögéből nyerjen megvilágítást.

2. A világszerte megindult u. n. „keleti munkába” való bekapcsolódás, vagyis a keleti egyház dogmatikai, történelmi és liturgikus kérdéseinek tudományos feldolgozása a papság és a világi értelmiség számára, hogy Kelet lelki világát és annak kétségtelen értékeit reálisan tudjuk lemérni és megbecsülni. Mindjárt néhány részletkérdést is felsorolok: a) A schizmatikus vitapontok, — elsősorban a primátus és az infallibilitás kérdése, különös tekintettel az első hét egyetemes zsinatra, hogy a synodalismus, a zsinatiság, tarthatatlanságát bebizonyítsuk, b) A politika befolyása az uniók sorsára, amely főképpen a görög, a bolgár és a szláv unióknál ütközött ki élesen, c) A szakadás igaz története. A mindkét oldalon elkövetett hibák tanulságaival, d) Az uniós zsinatok sikertelenségének okai. e) Az egyes keleti rítusok és egyházak ismertetése, f) Az ősliturgia elemei a görög liturgiában, g) A görög liturgia elemei a latin liturgiában, h) A görög szentatyák a nyugati theológiában. i) összehasonlító liturgikus kérdések, hogy majdan egy kézikönyv készülhessen. j) A missziók és az unió kapcsolatának vizsgálata, k) Kelet szerzetességének hatása Nyugaton. l) Latin elemek beszívargása a keleti liturgiákba. m) Kanonizáció Keleten. Egyes kiváló szentek élettrajza, n) Egyházi kölcsönhatás, főképpen a házasság-jogban, o) A patriarkátusok kialakulása, szerepe és viszonya a pápasághoz. p) Kelet-

⁷⁸ *Keleti Egyház*, 1940/7–8. 156–157. p.

⁷⁹ *Nyírvidék*, 1940. június 11. 4. p.

⁸⁰ *Keleti Egyház*, 1940/7–8. 156–157. p.

Nyugat Eucharisztia-szemlélete. r) A nyugati juridizmus vádja, s) Az újabb keleti, főképen orosz teológusok (világiak) tévedései, t) Feltűnőbb uniálások. u) Az utolsó nagy pápák uniós munkája: a római Keleti Intézet, Keleti Kongregáció, v) Uniós szervezetek a világban, x) Nevezetesebb keleti központok, y) a keleti kép-tisztelet és művészet, z) A keleti zsinatok.

3. Keleti napok, majdan hosszabb keleti kurzusok rendezése, megfelelő program és előadási anyag készítése.

4. Az uniós imanyolcad népszerűsítése; beszéd-anyag készítése.

5. A »Keleti Egyház« c. folyóiratunknak nívós anyaggal való ellátása, hogy eredményesen és méltóan képviselje és terjessze az uniós gondolatot hazánkban.

6. A különböző ritusok hívei között imáig is tapasztalható súrlódások s a rítus változtatási mozgalom tanulmányozása és a súrlódási felületek lehető kiküszöbölése.

7. Cserefolyóiratok révén a különböző országokban folyó uniós munka szemmel tartása és a külföldi kapcsolatok kiépítése.

8. A schizmatikus irodalom figyelése és megfelelő tájékoztató közlése.

9. A hazai kath. tudományos és hitbuzgalmi, sőt napilapokban is, — uniós közlemények elhelyezése. Állandó tudósítás megszervezése.

10. Az unió terén végzett tudományos munka népszerű formában való propagálása. Kelet legendás világának a nagyközönség számára szánt szép-irodalmi művekben, korrajzokban való bemutatása.

Ezen munkavázlat közlésével bizalommal kérem tudományos és irodalmi osztályunk tagjait, hogy a munkatervre vonatkozó hozzászólásaikat, a lehetőséghez képest, mielőbb juttassák el alulírotthoz, mert ha az idei őszi kath. nagygyűlés idején szakosztályunk is ülést tartana, a munkavállalás és beosztás szempontjából igen fontos volna a felfogások összeegyeztetése és a szakosztály tagjainak a munka irányvonala szempontjából is egy nevezőre való jutása.⁸¹

A *Görögkatolikus Élet* c. lap így mutatta be az érdeklődők számára az osztályt:

„A SZEMISZ tudományos és irodalmi osztálya az uniós vagyis egyházi egységre törekvő propaganda munkáját tudományos alapon végzi, rendes és pártoló tagjai filléreikkel támogatják, imádsággal, szentáldozások följánlásával segítik a tudományos téren dolgozókat és az uniós munkára készülő misszionáriusok nevelését.”⁸²

A SZEMISZ-nek ifjúsági tagozata is alakult, mint említettük. A nyír-egyházi királyi katolikus gimnázium görögkatolikus tanulói egyesületet alakítottak Szent Jozafát Unió Egyesület néven. Az alakuló gyűlést 1939. június 10-én tartották. Az egyesület vezetője Kovács Gyula görögkatolikus hittanár volt. Az új egyesület kihirdette, hogy a SZEMISZ-hez kíván csatlakozni és így a Szent Miklós Szövetség első ifjúsági csoportja kíván lenni.⁸³ Októberben ténylegesen ki is mondták a csatlakozást, 46 taggal.⁸⁴

⁸¹ *Keleti Egyház*, 1940/9. 184–185. p.

⁸² *Görögkatolikus Élet*, 1940. április 4.

⁸³ *Keleti Egyház*, 1939/7. 238. p.

⁸⁴ *Keleti Egyház*, 1939/10. 318. p.

1940-ben pedig a SZEMISZ nyíregyházi ifjúsági csoportjának tagjai francia nyelvű levélben fejezték ki hódolatukat az egyetlen keleti szertartású bíboros, Tappauni szír patriarcha előtt, aki szintén francia nyelven igen meleg hangú válaszában áldását küldte az ifjúsági csoportra. A csoport tagjai ezután keleti fiatalok címeit gyűjtötték össze, hogy velük uniós célzatú levelezésbe kezdjenek.⁸⁵

1940-ben a fiatalok stencil-sokszorosítású röplapokat is adtak ki *Keleti Fény* címmel.⁸⁶ I. Marinov és Szántay-Szémán István *Hogy mindnyájan egyek legyünk* címmel uniós kézikönyvet írt, mely a Szent István Társulat kiadásában jelent meg. A könyvben az unió körébe tartozó kérdések rövid, világos és meggyőző tárgyalásán kívül az unióért végezhető imák, ájtatósági gyakorlatok gondosan összeválogatott füzérét is megtalálja az olvasó.⁸⁷

Az ország területének 1940-es gyarapodásával az alapszabály értelmében a SZEMISZ védnökeivé lettek az eddigiek mellett: Napholz Pál Szatmár-nagyváradai római katolikus, továbbá Ferenc Valér nagyváradai, Hosszú Gyula kolozsvári és Rusz Sándor nagybányai görögkatolikus püspökök.⁸⁸

1941

A XXIX. országos katolikus nagygyűlés keretén belül tartotta 1941. október 7-én az éves közgyűlését a SZEMISZ. Előtte levő nap tartották meg az igazgatóság rendes ülését, melynek tárgyai a következők voltak: 1. Az igazgatósági évi jelentés tervezete. 2. Az országos közgyűlés tárgysorozatán szereplő ügyek igazgatósági előkészítése. 3. Esetleges indítványok.⁸⁹

A díszgyűlés a pápai himnusszal kezdődött, ami után Dudás Miklós mondott megnyitó beszédet, megemlékeztek a szövetség halottairól. Pfeiffer Miklós prelátus-kanonok kassai püspöki helynök adott elő ezután az unió problémáiról, utána Szántay-Szémán István is előadást tartott „Az únió és Sz. István országa” címmel. Az ideiglenes elnökség benyújtotta lemondását és új vezetőséget választottak.⁹⁰ Dudás megnyitó beszédét a *Keleti Egyház* teljes terjedelemben közölte. A gyűlés pontjai a következők voltak:

- „1. A határozatképesség megállapítása. 2. Az 1940. évről szóló igazgatósági és számvizsgáló bizottság jelentése kapcsán a zárszámadások felülvizsgálása és a fölmentvény megadása. 3. Az 1941. és 1942. évi költségvetés megállapítása, illetve az ügyvezető igazgató jelentése kapcsán az 1941. évben eddig tett intézkedések jóváhagyása. A jövő szövetségi évre vonatkozóan a fölhatalmazás megadása. 4. Végleges tisztikar választása az 1945. évben tartandó rendes közgyűlésig terjedő megbízással. (Választandó a nagymélt. püspöki kar kebeléből delegált országos elnök mellé két társelnök, egyikük a Tudományos; és Irodalmi osztály kebeléből; négy alelnök, kettejük a Tud. és Írod. Osztály kebeléből; ügyvezető elnök; főtitkár és két titkár; főjegyző és két jegyző; főpénztáros, ellenőr, könyvtáros és ügyész.)
5. A számvizsgáló bizottságba 3 rendes és két póttag választása a jövő évi

⁸⁵ *Keleti Egyház*, 1940/1. 14. p.

⁸⁶ *Szent Miklós Szövetség*, 1940. június 15. 3. p.

⁸⁷ *Keleti Egyház*, 1940/2. 42. p.

⁸⁸ *Keleti Egyház*, 1940/10. 213. p.

⁸⁹ *Keleti Egyház*, 1941/7. 169. p.

⁹⁰ *Görögkatolikus Szemle*, 1941/20–21. 1–2. p.

rendes közgyűlésig terjedő megbízással. 6. A központi igazgatóság 24 rendes és 12 póttagjának megválasztása az 1945. évi rendes közgyűlésig terjedő megbízással. 7. Főhatalmazás az igazgatóság részére, hogy magát az Alapszabályok 54. §-ának 2. bekezdése értelmében, ha szükséges, kiegészíthesse. 8. Az elnökséghez legkésőbb f. é. szeptember 29-éig beérkező indítványok tárgyalása. (írásban az ügyvezető elnökség címére, Miskolc, Hunyadi-u. 3. küldendők.) 9. Elnöki zárószavak.⁹¹

Az új tisztikar a következőképpen alakult meg: Országos elnök a magyar püspöki kar delegálása alapján továbbra is Dudás Miklós hajdúdorogi püspök, kinek társelnökei: Ilniczky Sándor pápai protonotárius, nagyprépost, kárpátaljai kormányzói biztosi főtanácsadó és Szántay-Szémán István pápai prelátus, miskolci apostoli kormányzói helynök. Alelnökök: Bányay Jenő prelátus-nagyprépost, hajdúdorogi püspöki általános helynök, Beresztóczy Miklós pápai kamarás, kultuszminiszteri osztályfőnök, Lengyel Zoltán szamosújvári örmény szertartású katolikus apostoli kormányzó, Lindenberger János érseki apátsági kormányzó, nagyvárad kanonok. Ügyvezető elnök: Mihalovich Sándor kanonok, szabolcsi főesperes, főtitkár és ügyvezető elnökhelyettes: Kozma János püspöki tanácsos, miskolci hittanár, titkárok: Gulovics Andor püspöki tanácsos, miskolci apostoli kormányzó titkár és Kovács Gyula nyíregyházi segédlelkész. Főjegyző: Tótin Pál hittanár, Budapest. Jegyzők: Gyulay János és Simon György hitoktatók.

Főpénztáros: Hegedűs József pénzügyi tanácsos, Nyíregyháza, ellenőr: Csintalan József diósgyőrvasgyári esperes plébános. Ügyész: Domán Aladár ügyvéd, Miskolc, számvizsgáló bizottsági tagok: Bubnó Andor pápai tiszteletbeli káplán, esperes, Homrogd, Mosolygó József fő esperes, Tokaj és Schirilla Szóion Andor tiszteletbeli kanonok, esperes, Miskolc. Póttagok: Kardos István lelkész, Diósgyőrvasgyár, Demkó Sándor esperes, Görömböly. Az igazgatóság tagjai lettek: Angeli Ottó érseki tanácsos, teológia tanár, Kalocsa; Antalóczy Kornél kanonok, egyházmegyei főtanfelügyelő, Nyíregyháza; Páter Dolhy Leontin OSBM⁹² rendfőnök, Máriapócs: dr. Drahos János prelátus-kanonok, Esztergom; Hamvas Endre kanonok, érseki helytartó, Budapest, Juhász István királyi kúriai bíró, Budapest; Kozma Ferenc, a Magyar Jövő főszerkesztője, Miskolc; Krajnyák Gábor tiszteletbeli kanonok, parochus, Budapest; dr. Krywald Ottó prelátus, prépost, Budapest; Lippav Lajos plébános, Balassagyarmat; Melles Géza kanonok, Nyíregyháza; Mihalovich Zsigmond pápai prelátus, az Actio Catolica országos igazgatója, Budapest; Mihályi Ernő OSBM főiskolai tanár, Budapest; Niszler Theodor OSBM főmonostori perjel, Pannonhalma; Nyisztor Zoltán pápai kamarás, szerkesztő, Budapest; Ortutay Jenő főesperes, országgyűlési képviselő, Ungvár; Papp János tiszteletbeli kanonok, főesperes, Hajdúdorog; Petró József kanonok-plébános, Eger; Pfeiffer Miklós prelátuskanonok, püspöki helynök, Kassa; Rohály Ferenc szentszéki tanácsos, parókus, Makó; Saly László apátkanonok, Győr; Sereghy László kanonok, irodaigazgató, Nyíregyháza; báró Vécsey József Aurél prelátus

⁹¹ *Keleti Egyház*, 1941/7. 170. p.

⁹² Ordo S. Basilii Magni: Nagy Szent Vazul Rendje, közismertebb nevén Baziliták, szerzetes közösség.

kanonok, papnevelő intézeti rektor, Kassa; Zapotoczky Szilárd címzetes archimandrita, esperes, Abaújszántó. Póttagok: Avédik Félix királyi büntető törvényszéki másodelnök Budapest; Géczy Géza plébános, Becske; Gergely Viktor esperes, Gyimesbükk; Kiss Andor hittanár, Budapest; Komán György esperes, Vámfalu; Kovács Géza kórházi lelkész, Székesfehérvár; Ladomérszky Béla lelkész, Szeged; Minya Lajos kanonok, papnevelő intézet igazgató, Ungvár; Nagy Béla lelkész, Nyírlugos; Papp György püspöki tanácsos, titkár, Nyíregyháza; Végheő Dániel tiszteletbeli kanonok, esperes, Hajdúböszörmény; Vladimir Ede tiszteletbeli kanonok, címzetes főesperes, Takcsány.⁹³

A SZEMISZ gyűlésén nem volt sok látogató a nagygyűlés sűrű programjai miatt, ugyanis tíz másik gyűlés is szerepelt ebben az időpontban a műsorszabványban. A püspöki kart a díszgyűlésen Papp Antal címzetes érsek, miskolci apostoli kormányzó, Virágh Ferenc pécsi püspök, Sztojka Sándor munkácsi püspök, továbbá Lengyel Zoltán szamosújvári örmény katolikus apostoli kormányzó képviselték.⁹⁴ A gyűlésen több változás történt, egyik ilyen a már említett vezető váltás volt, ezen kívül a szabályzat alapján a vezetővel együtt az adminisztratív székhely is megváltozott, mégpedig ez után Miskolc helyett Nyíregyháza lett, de a főtitkárság címe maradt Miskolc és a Tudományos és Irodalmi osztály is Miskolcon székelte.⁹⁵

A *Blahovisztnik* kárpátaljai hitbuzgalmi folyóirat 1941. évi novemberi száma *Az uniós életből* címen összefoglalóan emlékezett meg a magyar uniós szövetség budapesti közgyűléséről és egyben ismertette a SZEMISZ célkitűzéseit is. Említést tett a Szövetségnek folyóiratáról (a *Keleti Egyházról*): „Ebből a folyóiratból már sok katolikus ismerte és szerette meg a görögkatolikus szertartás szépségét és fönségét.”⁹⁶

1942

A SZEMISZ 1942. október 6-án tartotta III. éves díszgyűlését Budapesten, a XXX. Katolikus Nagygyűlés uniós napján. Dudás püspök úr a megnyitó beszédében rámutatott arra,

„hogy az ebben a tárgyban megindult békés munkát szinte megelőzte a kint küzdő honvédhadsereg, mely a keresztet magasra emelve vitte messze keletre, hogy hitet és Krisztust vigyen az elnyomott százmillióknak. A honvédségnek ez a tette, amely a magyarság gondolatvilágával egyenes vonalban áll. [...] a mi honvédségünk nem imperialista hódítás céljából ment keletre, hanem a hitet és az Istent vitte az istenteleneknek.”

Mihalovich Sándor kanonok, főesperes, nyíregyházi lelkész tartott ezután előadást az unió történelmi fontosságáról, majd kiemelendően érdekes előadást tartott König Kelemen páter ferences főnök atya, aki a protestánsokkal való egység lehetőségeit mérlegelte és fontosságát hangsúlyozta.

„Bár ma már nem állanak szemben az egyházak karddal és puskával, mint a 30 éves háború folyamán, ma is sok a szeretetlenség és önzés. Krisztus

⁹³ *Görögkatolikus Szemle*, 1941/20–21. 1–2. p.

⁹⁴ *Keleti Egyház*, 1941/8. 195. p.

⁹⁵ *Keleti Egyház*, 1941/8. 198. p.

⁹⁶ *Keleti Egyház*, 1941/10. 246. p.

követőinek hivatása az egész világ megtérítése, de ha az evangélium fonségét megismerő hindu, japán, kínai a ma létező kereszténységet tanulmányozni kezdi, már saját országában is látni kénytelen az egymással ellentétben álló missziókat, mely a megtérő pogányságot 4-5 felé osztja szét. [...] A kommunizmus és a modern pogányság ellenében az egymással szemben álló egyházak egyként szálltak síkra s papjaik egyként szenvedtek börtönt és vértanúságot. S e tény szemlélésében arra a következtetésre döbbsennünk: akik egyek voltak a halálban, miért nem lehettek egyek az életben is?”

És megadta az irányt: „Ma ne latolgassuk, mik voltak a szakadások okai; azt vegyük fontolóra, hogy mit kell tennünk a szakadékok eltüntetésére”.

Előadása végén bejelentette, hogy a protestánsokkal való unió munkálására a SZEMISZ-hez hasonló szervezet létesül, és talán még az esztendő folyamán lap alapítására is sor kerül.

Mint láthatjuk, nem csak az ortodoxia felé kereste a kapcsolatokat a SZEMISZ, 1942-ben felmerült, hogy a programját kibővítenék a reformátusokkal való egyesülés keresés irányába, a tárgy megvitatására ankétot is összehívtak.⁹⁷ Egy évvel később pedig imatábort szerveztek a katolikus—protestáns egységért König Kelemen páter vezetésével, aki az előző évi díszgyűlésen is ezzel a kérdéskörrel foglalkozott előadásában.⁹⁸

Szántay-Szémán István zárószavaiban pedig a legutóbb szentté avatott unió vértanú, Szent Jozafát püspök életét és munkásságát ismertette.⁹⁹ A SZEMISZ országos elnöke fölvetette egy országos unió kongresszus tartásának eszméjét, a velehrádi kongresszus háború miatti hiányát pótolva. Velehrádon (Cseh-Morva protektorátus) ugyanis 1907-ben tartottak először unió kongresszust és 1936-ban 7. alkalommal, de a láncolat megszakadt. Azért csak országosét, mert nemzetközi kongresszus tartására a háborús viszonyok között nehezen lehetett gondolni.

„Nem hisszük, hogy Velehrád, a sikerdús unió akadémiák és kongresszusok színhelye az európai politikai változások folytán veszített volna jelentőségéből, tény azonban, hogy a mai viszonyok nem kedvezők munkájának folytatására. Reméljük, hogy a bolsevizmus ártalmatlanná tételére irányuló harc befejezése után az ideiglenesen megszakadt munka ott is tovább folytatódik majd, mégsem tartjuk helyénvalónak, hogy addig ölbetett kezekkel, tétlenül várjuk az események zajlását, a jövő eshetőségeit. A természetben nincs megállás, annál kevésbé lehet a természetfölöttiekkel kapcsolatos dolgokban. Unió vonatkozásiban pedig úgy érezzük, hogy földrajzi elhelyezkedésünknel és sok egyéb adottságunknál fogva is épen mi vagyunk hivatottak gondoskodni róla, hogy az unió magvetés alá a talajelőkészítő munka addig is tervszerűen folytatódjék, míg majd a velehrádiak ismét rátehetik kezüket az eke szarvára.”¹⁰⁰

1943

Dudás Miklós a Katolikus Hittanárok és Hitoktatók Országos Egyesületének 1943 márciusában tartott gyűlésén így fogalmazott hazánk szerepéről:

⁹⁷ *Keleti Egyház*, 1942/6–8. 113. p.

⁹⁸ *Keleti Egyház*, 1943/1–2. 44. p.

⁹⁹ *Görögkatolikus Szemle* 1942/36. 4. p.; *Görögkatolikus Szemle*, 1942/38. 1–2. p.

¹⁰⁰ *Keleti Egyház*, 1942/4–5. 69. p.

„Az uniós törekvés az egyetemes Egyház évezredes, megszakítás nélküli tevékenysége, amelyben szinte minden nemzet katolikusai résztvettek. Virágzó uniós mozgalmak voltak a cseh-morva katolikusok körében, a belgáknál, franciáknál és még ma is van Olaszországban. A többiek kezéből az idők vihara kisodorta az unió szent zászlaját. Ki lenne illetékesebb föl emelni a lehanyatlott zászlót, ha nem éppen a kelet és nyugat határán viruló ezeréves magyar katolicizmus?! Ez nekünk szertartásbeli különbség nélkül szinte gondviselészerű küldetésünk.”¹⁰¹

Előadásában beszélt a szertartások sokszínűségének fontosságáról:

„De tovább megyek. A különböző szertartások nemcsak nem ellenkeznek az Egyház lényeges egységével, hanem annak tökéletes kidomborítása mellett a legimpozánsabban hangsúlyozzák annak univerzális katolicitását... Ezer ajkon, ezer nyelven, ezer szívből, ezer formában egyetlen hiszekegy fenséges harmóniája bontakozik ki és a különböző liturgikus formákból az egy Istennek az egy hitből fakadó színpompás imádata száll föl ezer nép szívéből.”

1943-as közgyűlésüket október 4-én tartották. A közgyűlés pontjai a következők voltak: 1. Az 1941. évről szóló igazgatósági és számvizsgáló bizottsági jelentés kapcsán a zárszámadások felülvizsgálása és a felmentvény megadása. 2. Az 1943. évi költségvetés megállapítása és a jövő szövetségi évre vonatkozó fölhatalmazás megadása. 3. Számvizsgáló bizottság választása (3 rendes és 2 póttag) egy évre. 4. Esetleges indítványok.¹⁰² Dudás Miklós püspök a csüggedésből próbálta felrázni a megjelenteket a megnyitó beszédében:

„Ne engedjük, hogy szárnyszegetten lehulljunk a mélybe: legalább a víz felszínén tartsuk magunkat. Tartsuk ébren magunkban a lelkesedést, mert a magyar katolicizmus örök szégyene lenne, ha nem kapcsolódna komolyan bele az uniós munkába. Legyünk harangozók, verjük félre a harangot, ébresszük fel vele az egész magyar katolikus társadalom lelkiismeretét, mert az uniós munka nemcsak a görögszertartású katolikusok belügye, hanem az egész magyar katolicizmus egyik legfontosabb ügye.”

Az egész gyűlés hangulata kissé borongós volt, hiszen nem kerültek közelebb az unós célhoz az elmúlt évek során. Szántay-Szémán volt az, aki optimistább hangon szólalt föl a záróbeszédében.¹⁰³

Az igazgatóság pedig egy nappal korábban, október 5-én délben tartotta ülését, melynek tárgyai a következők voltak: 1. Az igazgatósági jelentés tervezete. 2. Az országos közgyűlés tárgysorozatának előkészítése. 3. A *Keleti Egyház* végleges átvétele a Szövetség tulajdonába. 4. Esetleges indítványok.¹⁰⁴

1943-ban – hosszú előkészületek után – megalapították a „Szent Miklós Uniós Könyvtárát”, melynek első kötete Szántay-Szémán István *A Szent*

¹⁰¹ *Görögkatolikus Szemle*, 1943/11. 2. p.

¹⁰² *Keleti Egyház*, 1942/6–8. 122. p.

¹⁰³ *Görögkatolikus Szemle*, 1943/35. 4. p.; *Görögkatolikus Szemle*, 1943/36. 2. p.; *Görögkatolikus Szemle*, 1943/37. 3. p.

¹⁰⁴ *Keleti Egyház*, 1942/6–8. 121. p.

Unió hőskora: Kuncevic Sz. Jozefát polocki érsek élete és vértanúsága című munkája volt.¹⁰⁵ Meg kell említenünk, hogy a tudományos és irodalmi osztály más alkalommal is foglalkozott kiadványok megjelentetésével, ilyen volt Papp Györgynek a *Keleti Egyház* különnyomataként 24 oldalon publikált székfoglaló értekezése *A munkácsi püspökség eredete* címmel.¹⁰⁶

Ezt követően arról találunk még adatot, hogy 1945-ben 283 tagja volt a szövetségnek, 1947-ben pedig 278 fő, bár az 1944 óta nem működött. 1947-ben szünetelési engedélyt kértek, azonban ezt nem kapták meg, és mikor 1948-ban továbbra sem volt aktív a szövetség, elrendelték az egyesületi nyilvántartásból való törlést.¹⁰⁷ Ezzel lezárult a magyarországi egyházi unionizmus egy fejezete.

---

¹⁰⁵ *Keleti Egyház*, 1943/3–5. 97. p.

¹⁰⁶ *Századok*, 1941. Pótfüzet 567. p.; vö. A Fővárosi Könyvtár évkönyve, 1941. Bp., 1941. 231. p.

¹⁰⁷ MNL. BAZMLt. Felsőzsolca. XXIII. 107/a. (= Miskolc M.J. Város Tanácsának iratai. Általános iratok.) 8. d.